

378(082)

П24

ПЕДАГОГІКА

вищої та середньої школи

8' 2004

КРИВОРІЗЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

МЕЖДУНАРОДНАЯ СЛАВЯНСКАЯ
АКАДЕМИЯ ОБРАЗОВАНИЯ

И.М. Я.А. КОМБИНСКОГО

СЛАВЯНСКИЙ
ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ
СОВЕТ

Международная
Славянская
Академия
Образования
г. Кр. Уманець

СЛП

3. Зязюн І. Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу // Рідна школа.-2000.-№8.-С.8-12.
4. Красовицький М. Про модель принципів // Шлях освіти.-2002.-№3. - С.7-11.
5. Сухомлинська О. Цінності в вихованні дітей та молоді: стан, розробки, проблеми // Педагогіка і психологія.-1997.-№1. - С.105-111.

О.О.Любар

ПІЗНАННЯ ЗАКОНІВ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА ЇХ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ЯК ГОЛОВНИЙ ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІКИ

Автор предлагает оригинальную классификацию законов и закономерностей развития национальных систем образования и воспитания украинского и других народов-соседей, пребывающих длительное время в условиях отсутствия государственности.

The article deals with the attempts of the author to classify the laws and regulations of the development of the national educational and upbringing systems of the Ukrainian and neighbouring peoples who for a long time lived under the conditions of absence of state.

Педагогічна наука одним із своїх головних завдань вважає пізнання загальних законів і закономірностей розвитку освіти й виховання, а також специфічних ознак, притаманних розвою школи та педагогіки окремих народів.

Російськими та українськими педагогами (М.Болдирев, Б.Лихачов, В.Помогайбо, Ю.Бабанський, І.Підласий, І.Харламов, В.Галузинський, М.Євтух, М.Слепухов та ін.) проведено значні дослідження щодо виявлення законів та закономірностей педагогічного процесу, навчання і виховання. Разом з тим спроби науковців пізнати й класифікувати закони та закономірності стосуються, в основному, навчально-виховного процесу (навчання, виховання) і не відбивають загального

історичного розвитку освіти, виховання й окремих національних освітніх систем. Це завдання є особливо актуальним на сучасному етапі розвитку національної школи, коли докорінно переглядаються зміст освіти і виховання відповідно до потреб суспільства, відбувається пошук нових систем технологій, методів навчання і виховання.

У розвитку освіти і педагогічної думки багатьох народів, які втрачали свою суверенність, є багато спільного. Це пояснюється утисками культури українців та народів-сусідів, забороною навчання дітей рідною мовою, переслідуванням національних кадрів учителів тощо.

Освітня політика держав-імперій сприяла безпросвітній темряві і невігластву підлеглих народів, зокрема білорусів, молдован, українців та інших. За загальноросійським переписом 1897 року серед населення Білорусії було 74,5% неписьмених, України – 80,2%, Бесарабії – 88,8%.

Боротьба демократичних сил за національні школи для своїх народів протягом багатьох століть зустрічала жорстку протидію з боку панівних кіл Речі Посполитої, Російської, Австроугорської, Оттоманської імперій. Проте педагогічна думка білоруського, молдавського й українського народів, спираючись на демократичність, гуманізм педагогіки М.І.Пірогова, К.Д.Ушинського, Л.М.Толстого та ін., сприяла зростанню громадсько-педагогічного руху за демократизацію народної освіти, розбудові національної школи. Творчість видатних просвітителів А.Пашкевич, Якуба Коласса, Я.Купали, Г.Кодряну, М.Драгоманова, Б.Грінченка, С.Русової та інших відбила прагнення поневолених народів до створення національної народної школи.

Аналіз стану шкільної справи, громадсько-педагогічних рухів за національну школу, творчості просвітителів і педагогів дає підстави виявити закономірності розвитку вітчизняних систем освіти й виховання. Керуючись тим, що під законами розуміється

стійкий істотний зв'язок між явищами та процесами, які постійно повторюються, і визначається тенденція або певна спрямованість освітньої системи, вважаємо, що розвиток шкільництва відбувається за наступними законами й закономірностями:

I. Залежність функціонування і розвитку вітчизняної системи освіти і виховання від стану державності народу, його незалежності чи втрати ним суверенності.

Цей закон зумовлює певні закономірності:

- 1) якщо народ втрачає свою державність, то першими проявами колоніальної політики є утиски і заборона національної школи, рідної мови, культури, діяльності народного вчителя;
- 2) якщо колоніальний режим забороняє рідну школу, насаджує чужу педагогічну систему, то це призводить до денационалізації і деморалізації нації, духовного виродження народу;
- 3) якщо в часи незалежності та в період піднесення національно-визвольних змагань народ відроджував національну систему освіти і виховання, то це забезпечувало всебічний інтелектуальний та духовний розвиток молоді, її тіловиховання.

II. Відповідність національної школи інтересам і потребам свого поневоленого народу.

Цим законом обумовлюються такі закономірності:

- 1) оскільки національна школа в усі часи була і є істинно народною, тому що вона створена і виплекана народом, то вона дбає про виховання молодого покоління в дусі національних інтересів, готує його до їх втілення;
- 2) оскільки в національній школі забезпечується тісний зв'язок школи, родини та громадськості, то вона дбає про духовну єдність та наступність поколінь, етнізацію юних.

III. Гармонійне виконання школою освітніх і виховних функцій з найдавніших часів до наших днів.

Закономірності, зумовлені цим законом, є такими:

- 1) якщо у навчально-виховному процесі ведеться дієва система розумового, ідейно-морального, естетичного,

трудового та фізичного виховання, то має місце упущення у формуванні особистості, недосконалість її розвитку;

2) якщо учень, крім навчання, не бере участі в діяльності дитячих та юнацьких об'єднань, громадському житті, в суспільно значущих справах, то гальмується процес самоутвердження і самореалізації особистості.

IV. Залежність успіхів національної школи від подвижницької діяльності народного вчителя.

Повно проявляється цей закон закономірністю, згідно з якою якщо національна школа продукує продовжувачів традицій і справ попередніх поколінь, творців та оборонців матеріальних і духовних цінностей свого народу, то вчитель є свідомим інтелігентом, носієм і пропагандистом національної та кращих здобутків зарубіжної культури.

V. Взаємозв'язок національної та європейської освітніх систем:

1) оскільки країна є європейською державою і її школа, вчителі, педагоги завжди мали освітні зв'язки з народами-сусідами, то діяльність національної школи є складовою загальноєвропейського освітнього процесу;

2) оскільки вітчизняна школа, освіта і педагогічна наука мають тісні зв'язки з освітніми системами та педагогічною культурою європейських та інших народів, то національна освіта використовує їх кращі надбання та інтегрується у міжнародний освітній простір.

Названі закони і закономірності як об'єктивна реальність пізнані нами на підставі довготривалого вивчення і аналізу фактів, явищ, процесів в освітньому просторі України (сусідніх держав) та залежностей між ними. Вони погоджуються з загальними законами світового розвитку освіти, але в міру довготривалого перебування українського народу та його близьких сусідів в умовах бездержавності мають свої національні особливості. Процес пізнання законів і закономірностей розвитку національних систем освіти і виховання, прогресивної, демократичної педагогічної думки далеко не завершений, він чекає подальших досліджень.

Література

1. Философский словарь / Под ред. И.Т.Фролова. – Политиздат, 1981.
2. Слепухов Микола. Закони, закономірності, принципи та правила в педагогіці // Рідна школа. – 2002.
3. Національна доктрина розвитку освіти України // Освіта України. – 2002. – №33. – 23 квітня.
4. Любар О.О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. Історія української школи і педагогіки: Навчальний посібник / За редакцією О.О.Любара. – К.: Т-во „Знання”, 2003.
5. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР. Конец XIX – начало XX в. / Под ред. С.Д.Днепров. – М.: Педагогика, 1991.

А.П.Сманцер

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ТВОРЧЕСКОГО САМОРАЗВИТИЯ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

У статті автор розглядає найбільш ефективні педагогічні умови творчого саморозвитку майбутнього фахівця у вищій школі. Відображає різні сторони саморозвитку як складного утворення.

In this article the author examines the most effective pedagogical conditions of creative self development of a feature specialist at a higher educational establishment.

Образовательный процесс в вузе направлен не только на теоретическую и практическую подготовку будущего специалиста, но и на самообразование и самовоспитание, и в конечном счете – на стимулирование саморазвития. Не преуменьшая роль образовательного процесса как фактора развития личности, надо подчеркнуть, что «человек должен сам быть руководителем своей жизни и, не отвергая содействия других, рассчитывать лишь на самого себя» [2,28].